

מעדני שבת

פרשת שופטים תשפ"ב

גליון ש"ה

– מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה –

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

חנוכת הבית

כתיב (כ, ה) 'ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו'.

אי הוה סעודת מצוה

המגן אברהם (או"ח תקס"ח סק"ה) כתב בשם באר שבע דחנוכת הבית בא"י הוה סעודת מצוה אבל לא בחו"ל, ומביא בשם היש"ש (ספ"ז דב"ק) שכתב אם לא הניח לנהוג קלות ראש רק שעושה סעודה לחנכו ולומר בו דברי תורה ולדרוש בו מעין המאורע הוה סעודת מצוה.

היד אפרים שם מציין לתשב"ץ קטן (סי' ק"ע) שכתב שסעודת חנוכת הבית היא רשות אפי' בארץ ישראל. ומביא שהירושלמי (סוטה ח' ד') כתב יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר תלמוד לומר 'ולא חנכו' את שמצוה לחנכו יצא זה שאינו מצוה לחנכו. וכתב בקרבן העדה שם מהכא שמעינן דסעודת חינוך בית לאו מצוה היא, והנודר שלא לאכול מסעודה שאינו של מצוה אסור לאכול, ואפשר דדוקא בזמן שהיו ישראל שרוים בא"י אז אין מצוה בחוצה לארץ, שהרי אמרו חז"ל (כתובות ק"י:) כל הדר בחוצה לארץ דומה למי שעובד ע"ז, משא"כ בזמן הזה דרב יהודה אמר כל העולה מבבל כו', ואין כ"כ מצוה לעלות לארץ ישראל שפיר י"ל שהעושה הסעודה לשמוח שזכה מאת ה' לבית וחינוכו לשם שמים הוה קצת סעודת מצוה גם בחו"ל, ומכל מקום לענין נדר אין להקל.

גם בספר שו"ת דברי מלכאל (ד' ח') מאריך בזה וכתב דמנהג זה לעשות חנוכת הבית מובא בתנחומא ובשאלתות, ובשאלתות משמע שאין חילוק בין א"י לחו"ל, דדוקא בזמן שכלל ישראל שרויין בא"י ויש איסור גמור לצאת לחו"ל אין מצוה בבנין בית בחו"ל אבל בזמנינו שאנו בגלות הוה ליה סעודת מצוה גם בחו"ל.

הבאר שבע (ע') מביא ראייה וסמך למנהג לעשות סעודה בחנוכת הבית מהא דאיתא במדרש רבה בתחילת שיר השירים ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית וגו' א"ר יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה או מצוה. מדבריו מבוואר דס"ל שעיקר הסעודה היא על גמר המצוה שזכה לגמור לבנות או לקנות את הבית.

זמנה

בשו"ת תורה לשמה (תפ"ד) כתוב שעדיף לעשותה בחול ולא בשבת כדי שיהא ניכר סעודת החנוך בפני עצמה, ולא יתערב זה בסעודת שבת, וכל טעם הסעודה הוא שעושה זה לכבודו יתברך שזיכהו בחסד זה ולפרסם טובו וחסדו יתברך. וגם הוא לסימנא טבא כמו שאמרו חז"ל על דברים הבאים על השלחן בריש שתא לסימנא טבא.

בלבושי מרדכי (או"ח ק"א) כתב שאסור לעשות סעודת חנוכת הבית בתשעת הימים דהוה בכלל ממעטין בשמחה ולא עדיף מסעודת ארוסין דאסור. ומשמע בפוסקים שבבין המצרים ובימי ספירת העומר מותר לעשות סעודת חנוכת הבית.

האגרות משה (יו"ד ג' קס"א) כתב שבסעודת חנוכת הבית מאחר שלא נהיגי כו"ע לעשות סעודה זו מי שבאבלות אינו רשאי לילך.

שהחיינו

איתא במדרש תנחומא (בראשית) 'בראשית ברא אלקים, ילמדנו רבינו הבונה בית חדש כיצד צריך לברך, כך שנו רבותינו ז"ל הבונה בית חדש מברך שהחיינו כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו. וכ"ה במסכת ברכות (נ"ד). בנה בית חדש וקנה כלים חדשים מברך שהחיינו. וכן נפסק בשו"ע (רכ"ג ג') הבנה או קנה בית מברך שהחיינו, המ"ב שם כתב דוקא כשבנה או קנה לעצמו אבל אם יש לו שותפות בגוה כל אחד מהשותפים מברך הטוב והמטיב, וע"כ קהל שבנו או קנו בהכ"נ יעמוד ש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם. לכאו' לפ"ז כשהוא קונה בית עם אשתו יש לו לברך הטוב והמטיב, אולם מצאתי בחיי אדם (כלל סב) שכתב לברך שהחיינו אע"ג שמשתמש גם כן הוא ובני ביתו וא"כ היה ראוי לברך הטוב והמטיב שאני הכא שהוא מחוייב ליתן בית לאשתו ובניו.

המ"ב כתב שהסותר ביתו וחזר ובנאו נחלקו האחרונים בזה וספיקו להקל. והמוסיף על ביתו איזה שורה בגובה לכו"ע יש לברך. הפסקי תשובות מביא שמי שקונה דירה להשקעה או להשכירו לאחרים אינו מברך שהחיינו. מבוואר בשו"ע שם שבבגד חדש יש לברך שהחיינו בשעת הקנין. השער הציון שם כתב שרעק"א מצדד שבבית אין לברך עד שיקבע בו מזוזה.

הבן איש חי (שנה ראשונה פר' ראה) כתב ועתה נהגו שאין מברכים שהחיינו על הבית אלא עושים לו חינוך בסעודה להודות לה' על הטובה הקיימת הזאת, ויש סמך לסעודה מדברי חז"ל במדרש, ולכך נקראת סעודה של מצוה, ונהגו שילבוש בעה"ב בגד חדש בתוך אותה סעודה ויברך עליו שהחיינו ויכוין על הבית.

מנהגים שונים בכניסה לבית חדש

השל"ה (פר' ויגש) על הפסוק 'ואת יהודה שלח לפניו' לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, כתב שמזה צריך ללמוד שכל פעולה שאדם עושה ראשית דבר יראה בפעולה זו להכין ענין לצורך גבוה, כגון מי שזוכה לבנות בית יצייר במחשבתו בתחילה איזהו חדר בבית שיהיה מוכן לו להיות סגור שם לתורה ולתפילה ולהתבודדות, ובית ועד לחכמים, ואחר כך יצייר ענינים המצטרפים לו.

הפלא יועץ (בנין) כתב אחר גמר הבנין יעשה חנוכת הבית בלימוד תורה וישפוך שיחה (ויש כמה תפילות שאומרים בחנוכת הבית) ואז הקדושה שורה, וכל מה שמרבה להזכיר שם שמים על הבנין הוא יותר טוב.

החתם סופר (ב' קל"ח) מאריך בדברי הבאר היטב (יו"ד קע"ט) שכתב בשם צוואת ר"י חסיד שיש סכנה לבונה בית במקום שלא היה שם בית מעולם ואמרי אינשי להניח בהבית תרנגול זכר ונקבה ולשוחטם שם ורק לדור שם אחרי כן. וכתב שאין צורך בזה.

יש נוהגים שנותנים בתחלה בדירה החדשה צלוחית של מלח. וטעם המנהג על פי אבות דרבי נתן (כ') בחוסר כל בלא חומץ ובלא מלח, זו היא קללה שמקללין בני אדם, לא יהיה לך חומץ ומלח בתוך ביתך, הרי דקללה היא בית בלא מלח, לכן מביאים תיכף בביאתן לבית, להביא ברכה לתוך ביתך.

כתיב (טז, כ) 'צדק צדק תרדף כו' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה'. ואמרו חז"ל (סנהדרין ז':) כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה אצל המזבח. וכתבה התורה עיקר הדיינים אצל המזבח לומר לך שתשים דיינים אצל המזבח. בספר מזקנים אתבונן מבאר (ודבריו מיוסדים על דברי המשך החכמה) שרבים סוברים שלימוד חלק חושן משפט הוא ענין מקצועי שרק הדיינים חייבים להיות בקיאים בו, וזה טעות אלא הוא חלק בשלימות האדם, וזה כוונת הפסוק שכמו שהמזבח הוא לזכך את האדם בין אדם למקום, כמו כן גם ידיעת חושן משפט הוא מזכך את האדם בדבר שבין אדם לחבירו.

כתיב (כ, ה) 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו', רש"י מפרש שלא דר בו אבל תרגום יונתן מפרש 'מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא לשכללותיה יהך ויתוב לבית'. השם משמואל (פר' בראשית) מפרש דהנה אמרו חז"ל כל העוסק בבנין מתמסכן, והמהר"ל בספר גבורות ה' (פ' ט"ו) מפרש כי הבנין הוא היפך הברכה כי בברכה אין גדר וגבול והבנין הוא היפך זה שבונה גבולים וגדרים, והעוסק בדבר שהוא היפך הברכה מתמסכן, ומחמת הבנין התעוררה מידת הדין וממילא מתעורר סטרא אחרא. אבל הקב"ה זיכנו במצות מזוזה, כי בהופיע שם שמו של הקב"ה אין עוד מקום להסט"א שהויתה מצד צמצום והסתר אורו יתברך. וזהו שמתרגם יונתן שחנוכת הבית היא קביעת המזוזה. ובזה יובן טעם המנהג שעושין סעודה בחנוכת הבית, שענין סעודה להנות אחרים היא מדתו של אברהם אבינו מידת החסד, היפך מידת הדין והצמצום, ובזה מתקנין הענין דהעוסק בבנין מתמסכן. אבל עיקר חנוכת הבית היא קביעת המזוזה.

כתיב (כ, א) 'כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כו', יש כאן הרבה פרשיות מעניני מלחמה וצריך ביאור למה הפסיק בניהם פרשת עגלה ערופה. בספר טעם ודעת מבאר שמדובר כאן במלחמת הרשות וכתבה התורה פרשת עגלה ערופה ללמד עד כמה חביב להקב"ה כל אחד מישראל לידע שאין לצאת למלחמה אלא רק ע"י סנהדרין ואורים ותומים שיודע לך כי מה' יצא הדבר שלא תבוא לזלזל אפי' בנפש אחת של ישראל.

אלול

אנו אומרים 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח', השפת אמת בפרשתינו מבאר שהמלחמה עצמה היא סימן לאדם שיש לו הכח להתגבר על היצר הרע, כי אילו לא היה לו כח להתגבר לא היה הקב"ה נותן ליצר להתגרות עמו, שהרי אין הקב"ה בא בטרונאי עם הבריות ואינו מביא את האדם לידי נסיון שלא יוכל לעבור אותו, וזה כוונת הקרא כשיש מלחמה עם היצר הרע בזאת דהיינו במלחמה עצמה אני בוטח שיש בי הכח להלחם עמו.